

Бінарність «центр – околиця»: середньовічне місто у творчості Павла Загребельного

Т. В. Літвинчук

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Corresponding author. E-mail: tajisa.litvynchuk@ukr.net

Paper received 27.07.17; Accepted for publication 05.08.17.

Анотація. Статтю присвячено вивченню функціонування бінарності «центр – околиця» середньовічного міста в історичних романах П.Загребельного. На прикладі тріади «замок – храм – ринок» (за Б.Марковим) підкреслюється як фактичне/ умовне розмежування міського простору від околиць, наслідком якого є їх соціокультурна різношаровість, відмінність економічної структури, релігійної свідомості тощо, так і їх співіснування. Визначено окремі унікальні принципи сприйняття і відтворення міської дійсності у творах автора, що притаманні давньоруській свідомості і є відмінними від традиційних для світової культури.

Ключові слова: середньовічне місто, П.Загребельний, бінарність, центр – околиця, міждисциплінарність.

Вступ. Переосмислення теорії суспільно-історичного та культурного розвитку держави, що відповідає викликам сьогодення, передбачає зосередження уваги дослідників на феномені міста сучасного періоду загалом й етапах його становлення зокрема. Додатково до сучасних зарубіжних й вітчизняних філософських, історичних, соціокультурних, літературознавчих тощо студій набуває актуальності питання комплексного підходу при осмисленні реалізації та інтерпретації міського простору у авторських текстах. Це зумовлюється також вимогою часу – студіювання міського дискурсу у художній літературі не видається повноцінним без залучення знань історичного, економічного, соціокультурного, семіотичного тощо напрямів світової та вітчизняної науки, що дає змогу й продукує необхідність використовувати здобутки теоретиків міста з інших дисциплін для досягнення бінарності «центр – околиця» середньовічного міста у творчості П. Загребельного.

Короткий огляд публікацій за темою. Принципи функціонування топосу середньовічного міста та спосіб його інтерпретації представлені цілісними науковими роботами й окремими студіями вітчизняних і зарубіжних дослідників (В. Назарець, І. Вихор, Ф. Штейнбук, В. Прокоф'єва, Т. Субботіна та інші). Дослідження дискурсу міста, соціальних відносин у його межах, принципів організації міського простору широко представлене у соціології (З. Бауман, Е. Соія, Д. Локтіонова та інші), урбаністиці, включаючи регіональну й історичну (Дж. Джекобс, Т. Возняк, Я. Верменич та інші), філософії й культурології (М. Карповець, Г. Фесенко, В. Горський та інші), літературознавців (А. Степанова, В. Фоменко, О. Кискін та інші). Тема Києва як предмету міждисциплінарного дослідження представлена збірником наукових праць «Образ міста в контексті історії, філософії, культури: киевознавчі студії». Творчість П. Загребельного та окремі її аспекти ставали предметом вивчення С. Нестерук, Н. Санакоєвої, В.Ю. Сікорської, та інших.

Метою статті є вивчення й осмислення бінарності «центр – околиця» середньовічного міста та її авторської інтерпретації у творчості П.Загребельного.

Матеріали і методи. Основою дослідження авторської інтерпретації бінарності «центр – околиця» урбаністичного простору стали системний аналіз, поєднання порівняльно-історичного, типологічного та

зіставно-стилістичного методів.

Результати і їх обговорення. Функціонування міста і його простору залежно від історичного періоду передбачає визначення відмінностей центральної та периферійної зон (включаючи околиці й передмістя). Йдеться зокрема не лише про окремі топографічні особливості міста, що є своєрідними маркерами місцевості (за В. Фоменко), переважно центральної по відношенню до його околиць, але й також економічних принципів функціонування міста, його інституцій, соціальної та культурної складових, що відрізняються від околиць міста на відміну від міста сучасного (за Е. Амін і Н. Тріфт).

Принципи розмежування центральних та периферійних поселень в економічному аспекті (сфера впливу у формі правильного шестикутника) частково ставали предметом дослідження В. Крісталлера («Центральні місця в Південній Німеччині»), який вказував на існування розриву між місцем створення продукту (центральні місця, місця виробництва) та місцем його споживання як наслідок розвитку товарного господарства [20]. Аналогічно до складності розмежування міста та територій, що його оточують (за В. Крісталлером), М. Ямпольський і М. Карповець підкреслюють довільність існування центру як такого, що визначається підкреслено геометричною правильністю [12, с.70].

Подібно до цього відбувається й розмежування центральної та периферійної зон середньовічного міста (ближній і дальній простір за А. Ястребицькою), яке підкріплюється існуванням відмінних смислових соціальних комунікацій, соціо- та історико-культурних передумов тощо. З поглядом Г.У. Гумбрехта, який зауважував, що «можливо, периферія протиставляється центру лише через враження, що в центрі повсякчас присутніми є різноманітні явища, думки й погляди, а в різних точках периферії їх значна частина відсутня, принаймні тимчасово [...] контраст між центром і периферією – ідея стійка, що символізує географічну [...] між цими двома осередками» [6, с.386] дискутує М. Карповець, підкреслюючи також їх фізичну відмінність, соціокультурний і історичний вимір «в процесі інтеграції людиною», акцентуючи увагу на вагомості не стільки місця центру, скільки його сенсу [12, с.84]. На смисловий, а не лише на фізично обумовлений локальності околиці

(периферії) як частини міського простору наголошує й Т. Возняк, адже центр міста позиціонується дослідником як «згустки сенсів, які взаємодіють між собою (як з ними, так і поміж себе), що породжують інші сенси, їхні обертони» [4]. Антропологічний підхід до вивчення урбаністичного простору, визначення людини М. Карповцем як «єдиного носія смислового вмісту світу» вслід за твердженнями К.-Г. Юнга, М. Еліаде, К.-Л. Стросса про домінування антропологічної розбудови світу передбачає існування одного центру міста, що може змінювати своє місце відповідно до культурно-історичних передумов і визначатися міфологічними передумовами [12, с.85]. Апелюючи до тези В.У. Джервіса про розміщення релігійного/ політичного центру певної країни, релігії в ядрі картини світу, дослідник підкреслює топографічну цілісність міста, що формується як співіснування сакрального й профанного у контексті визначення центру й периферії й довільність у наділенні центру сакральним змістом, що зумовлюється динамічністю встановлення подібних зв'язків міського простору, а тому втратою меж між приватним і загальним, сакральним і профанним [12, с.87].

Осягнення міського середньовічного простору у літературознавстві має виходити за межі традиційно сформованого іншими дисциплінами стереотипу щодо його функціонування виключно як економічного центру, що не пов'язаний з політичним устроєм країни (М. Вебер), політичного й економічного осередку (Р. Барлетт), такого, що має виразно торговельно-ремісничий (А. Ястребицька), військово-феодалний, релігійний (І. Данилова) характер, зосереджуючись на вивченні міста як цілісного утворення в романах П. Загребельного, в яких реалізуються різні аспекти й способи функціонування тріади середньовічного міста «замок – храм – ринок» (за Б. Марковим): топографія, економічні, релігійні, соціокультурні й історіософські аспекти урбаністичного простору, природа й емоційно-оцінні знання, що доповнюють узагальненість топосу середньовічного міста тощо.

Ведучи мову про структуру середньовічного Києва, що найбільш повно представлений у романах П. Загребельного, визначення його центру й околиць, маємо звернутись до принципів традиційного для давньоруського містобудування: виокремлення «дитинця» (найстаріша частина міста, укріплена стінами, валами й ровами й представлена княжими, боярськими дворами), «окольного граду» (оточена потужнішими ніж «дитинець» укріпленнями його зовнішньої території, що включає в себе церкви, монастирі, торговельний майдан й поселення переважно ремісників, простого люду за П. Толочком), «околиць» (ремісничі, іноді торговельні поселення, що могли мати власні укріплення) [11, с.636]. «Дитинець» і «острог», як і властиво середньовічним містам, розміщуються на підвищенні, що зумовлено як їх важко доступністю і природною захищеністю при ворожих набігах (І. Данилова), так і метафізичним значенням – збирання простору навколо центру.

Опираючись на літературні, вітчизняні й зарубіжні дослідницькі матеріали, літописну спадщину, П. Загребельний зображує дитинець і острог давньоруської столиці, попри існування можливих оборон-

них укріплень між ними, як органічне ціле, на якому увага автора зосереджується найбільше при відображенні Верхнього Києва («князівській Горі» й території, що є дотичними до неї) і його лімінальності з міським життям Києва Нижнього. Попри фактичне відмежування останнього (Нижній Київ існував як ремісничі поселення, слободи тощо) між ними зберігався тісний функціональний зв'язок: за міськими мурами знаходились території, які перебували у віданні міської влади і його мешканців [3; 16]. Водночас спостерігається й соціальна диференціація міста – розмежування осіб, які мають право перебувати у певному місці у будь-який час доби від тих, хто набуває таке право за визначених задалегідь умов, наслідком чого є соціокультурна різношаровість центру й околиці, формування полярних субкультур: великих, «сильних мужів», що є уособленням центральної частини Києва і простоліду (Поділ, навколишні слободи тощо), що в критичних ситуаціях формує масу («...дарів не виносили, не просили обгородити валом і їхні хижі [...], та й почувався чоловік поза валами якось вільніше, легше дихалося, коли ти був далі од князя, а князь – од тебе [8, с.488]).

Перебираючи на себе традиції функціонування середньовічного європейського міста, Київ XI – XII ст., за П. Загребельним, залишається відкритим до змін (розширює свої межі, підтримує зв'язок із соціокультурним й економічним життям міста), відмежовуючись від околиць як номінально, так і цілком умовно. Йдеться про традиційне відчинення/ закриття міських брам, що свідчило про припинення торговища ввечері і обов'язкове звільнення міста від купців до наступного ранку: «Виїхали з Києва і вїхали в Київ. Бо ні вали, ні брами [...] ще не були кінцем великого города, він продовжувався й тут, *унизу*, починався одразу ж за брамою [...] з десятками, а то й сотнями возів, які скупчилися перед брамою, чекаючи тої години, коли пущено буде їх на київські торговиці» [10, с.289-290]. Відображення такого ритму міського життя, його соціокультурного розмежування повною мірою відповідало вимогам відтворення історичної дійсності, що (за Ф. Тренкле) унеможливило потрапляння туди зайшлих мандрівників, злочинців тощо [21, с.33]. На умовне відмежування околиць Києва від його центральної частини вказує існування лімінальних зон: ворота, брами як перехід з одного соціокультурного виміру буття в інший, в тому числі у повсякденному житті, своєрідне подолання бар'єру Про наперед визначену, піднесену значимість функціонування вказує одночасне їх відкриття у всіх частинах міста під час найважливіших історичних подій: «Дуліб з Іваницею зійшли по Боричевому узвозу вже по тому, як відчинено було всі брами Києва [10, с.372], «...Євпраксія проходила через Золоті ворота [...] позаду вже починав виходити з города обоз – одна половина з Золотих воріт, друга з Жидівських...» [9, с.10] тощо.

Реалізація принципів відтворення киеворуського ринку (у П. Загребельного – торговища, Бабиного торжка) є невід'ємною, традиційною складовою середньовічного міста і базується на рівні соціокультурної зумовленості, доповнюючись емоційними знаннями й відчуттями: локального відтворення дійсності, своєрід-

дної ініціації, обов'язкової для середньовічного містянина («Вони то задихалися від нестерпної тісняви, від випарів мокрого брудного одягу [...], то їм хотілося зануритися ще глибше в дике людське нуртовище, і вони кидалися туди стрімголов, як у воду... [8, с.88]»). Услід за середньовічним характером сприйняття міського простору (за В. Глазичевим), зокрема торговища, П. Загребельний репрезентує його шляхом відтворення переважно на звуковому і запаховому рівні («Тіснява, крик, кінське іржання, рипіння возів, погуки озброєних верхівців, [...] запахи скорі й меду, заморські пахощі й запаморочливий дух свіжої смаженини... [8, с.97]) у той час, коли околиці міста – на зоровому і звуковому («зближували там і там вогні, чулися людські перегуки й перемови, готуло полум'я в печах, роздмухувалися горни в кузнях [...] лопотіли залубеніми бичачими шкірами кожум'яки...» [10, с.290]).

Місце храму у П. Загребельного частково відрізняється від традиційного у європейській історіографії і культурології. Так, ведучи мову про європейське Середньовіччя, Гейзінга вказував на наскрізну релігійність середньовічної культури, що виникала загроза зникнення межі між земним і духовним, переконував, що «життя було проникнуте релігією до такого міри, що виникала постійна загроза зникнення відстані між земним і духовним [...] у святі миті все в повсякденному житті присвячується вищому [...] священне весь час розчиняється в повсякденному через неминуче змішання з буденним» [18, с.43]. Натомість у творах П. Загребельного цілком виправдано достатньо велика увага приділяється співіснуванню язичництва і християнства (двовір'я), що є наслідком відтворення життя міста століть, наступних після прийняття нової віри, яка не змогла одразу бути прийнятою на всіх соціальних рівнях, і є специфічною рисою давньоруської релігійної свідомості. Відтак реалізація релігійної складової, храму, у творчості автора знаходить відображення на узагальненому (концепція християнської віри) і предметному (локус святині у романі «Диво») рівнях.

Якщо Ярослав Мудрий у творах П. Загребельного представлений як князь, залюблений у книги, який намагається бути послідовним у введенні нової для Київської Русі віри («...намагався урівноважити нове, чуже з старим, своїм, але нічого не виходило, старе бунтувалося, нове часто йшло всупереч з видимою потребою [...] хотів вивести Русь на широкі простори світу, але бачив водночас, що розгублює багато свого, рідного, без чого в світі показуватися нема ні потреби, ні слави [8, с.517]), що так чи інакше має безпосередній зв'язок з політичними переконаннями, то Нижній Київ не готовий до кардинальних, рішучих змін й засуджує такі нововведення, вважаючи зведення святинь нової віри затратним для них самих, а знищення того, у що вірили їхні предки, посяганням на духовні цінності («Отець твій палив наші храми, а богів кидали в озера й ріки, щоб спливли за водою. Та вони не спливли [...], виринуть і знов запанує рідна рідизна, зятям собі, князю. Все можна змінити [...] та душу народів не виймеш, не вставиш йому іншу, чужу. Не вдалося це зробити князеві Володимирі, не вдасться й тобі» [8, с.483]). Автор на індивідуальному рівні окре-

мих героїв показує подвійність ставлення до нової віри, прагнення зберегти елементи власного світогляду, що, за Н. Санакоєвою, має безпосереднє відношення до витоків мистецтва [15, с.6]

Ведучи мову про неоднорідність міського простору (за В. Глазичевим), можемо говорити про накладання однієї традиції на іншу внаслідок як їх цілковитого співіснування, так й окремих її відбитків, що призводить до формування міського простору з різними ієрархічними рівнями. Це реалізується у предметному, конкретному відображенні храму, включаючи його елементи інтерсеміотичного коду, князівському прагненні розширювати зону сакрального, що виходитиме за межі Верхнього Києва: помешкання для Шуйці, що згодом переросте у монастир, безпосереднє місце зведення Софії: «...на полі за городом, де надумав спорудити церкву найбільшу й найславнішу [...]. Не годилося, щоб храм височів отак за городом, у самотині, храмові завжди потрібне достойне обрамлення [...]. Та й тісний уже став Володимирів город...» [8, с.487]. Зазначене розміщення Софії у романі «Диво», що переважно не властиве для середньовічного міста (традиційно храм формує центральну частину міста, а не знаходиться на його околицях) підкреслює можливість сакрального не обмежуватись окремими топографічними умовами, займаючи центральну зону міста, але й перебувати поза її межами, організовуючи простір навколо себе за принципом «просторово-сакрального стягнення [...] як простір храму до його вітаря» [7, с.20]

Подібним до визначення способу функціонування сакрального і профанного у центральній частині Києва і його околицях, можливості першого розширювати свої зони впливу, є розмежування принципів реалізації локусів адміністративно-правових елементів державного устрою – замкових комплексів (у П. Загребельного – княжих дворів), що є відмінними за свою первинністю і вторинністю. Дослідники (Я. Верменич, П. Толочко) сходяться на тому, що для давньоруського міста традиційним було існування паростків самоуправління і саморегуляції (розвиток системи міст). Якщо для європейських середньовічних міст притаманним було зосередження влади у корпораціях гільдій і цехів (включаючи також й економічну діяльність монастирів), окремих феодалів, а суспільна стратифікація сприяла формуванню власних судів, привілеїв і корпорацій, то літописні зводи Київської Русі регламентують такі повноваження у руках князів, адміністративно-політичне управління яких здійснювалося на основі первісних звичаїв, що згодом трансформувались у норми звичаєвого права формального характеру.

Прикметним у цьому випадку мало би бути зосередження уваги П. Загребельного на відтворенні середньовічного княжого двору і його елементів, що мають символізувати розкіш, красу і владу. Втім автор схиляється до обмеження локального відтворення князівських дворів, замінюючи їх лексемою «палати», при формуванні підкреслено піднесеності і визначальності означеного місця: «...завжди, коли виникала потреба когось вислухати, кликав його до себе в *палати*, слухав, з вирішенням своїм не квапився, лишався для співрозмовника загадковим, а отже — мудрим» [8,

с.592]. У такий спосіб відбувається не лише інтерпретація традиційного для середньовічної історіософії принципу образотворення правителя (відхід від монументальності, офіційності, визначеної його ідеалізації, переосмислення корелятивних зв'язків із набором усталених князівських чеснот тощо), але й переосмислення визначеності ролі замку, що покликаний уособлювати місце прийняття рішень правлячою елітою, її безпосередню всеприсутність. Йдеться про метафоричність міського простору, зокрема його центральної частини, що не обмежувалась виключно князівськими палатами, а поширювалась й на територію дитинця й острога («...почувався незалежним отут, де кінчався Київ, де кінчалася влада, що нею напханий був город по саме нікуди...» [10, с.45], «...нікому, отам на Горі не вірте. Там одні підкуплені Ізяславом, другі – Ольговичами, треті Юрієм Довгою Рукою, четверті підкуплені всіма зразу, ці найгірші вони просто мовчать. Трьом речам треба вірити: приятелям, Києву і правді» [10, с. 47]), що формує собою здатність виходити за межі центрального на периферію (околиці, передмістя), залишаючи за собою відповідні позиції (княжий двір, що знаходиться за межами центральної частини Києва), продовжуючи виконувати державотворчу функцію.

Висновки. Центр і околиця у середньовічному місті у творчості П. Загребельного є бінарними елементами, що продукують і ретранслюють різні соціокультурні, релігійні й економічні коди. Послугуючись знаннями і досвідом суміжних дисциплін, вдається простежити своєрідність функціонування давньоруського міста і його репрезентацію у художній літературі як спробу осмислення характерної для середньовічної

традиції тріади «ринок – храм – замок». У творчості П. Загребельного середньовічний центр і околиця, попри їх фактичне розмежування, продовжують співіснувати, перебуваючи у тісному зв'язку із соціальною стратифікацією, економічними відносинами, релігією. Слідуючи за традиційним для Середньовіччя способами сприйняття дійсності (звуків, емоційно-оцінних тощо), ініціатив містян, автор відтворює лімінальність зон центру й периферії, її як піднесено урочисте значення, так і фактичну соціокультурну, економічну стратифікацію, що найбільш повно репрезентується при відтворенні локусу ринку. Визначаючи роль і місце сакрального у середньовічному Києві, П. Загребельний акцентує увагу як на узагальнених, притаманних світовій культурі принципах його розміщення (міський простір формується навколо собору, що визначається здатністю розширювати межі впливу внаслідок виходу за межі центрального), так і репрезентує унікальне для давньоруської культури явище співіснування язичництва і християнства, що має безпосередній зв'язок із соціальними рівнями міста. Уособлення князівської влади у середньовічному місті у творчості П. Загребельного не обмежується відтворенням локусу князівського двору (центрального Києва), палат тощо а, метафоризуючись, переноситься на весь Верхній Київ, справедливо номінований «Гора». Таким чином, у творчості П. Загребельного зумовленість існування бінарності «центр – околиця» є історично й культурно визначеною, такою, що має безпосередні відношення до економічного й соціального життя міста, його філософії і природи існування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амин Э., Трифт Н. Внятность повседневного города. Пер. с англ. С. Баньковской/ АминЭш, Трифт Найгель // Логос. – 2002. – № 3 (34). – С. 1 – 25
2. Барлетт Р. Становление Европы. Экспансия, колонизация, изменения в сфере культуры. 950-1350 гг. – 2007. – 432с.
3. Верменич Я. Исторична урбаністика в Україні: теорія містознавства методика літочислення. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – 306 с.
4. Возняк Т. Феномен міста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/misto/phenomen_mista.htm
5. Глазычев В.Л. Изменения в культуре города: проблемы и парадоксы [Електронний ресурс][Текст]/ В.Л. Глазычев. – Режим доступу до джерела: http://www.glazychev.ru/habitations&cities/1998_izmenenia_v_culture_goroda.htm
6. Гумбрехт Х.У. В 1926 году: на острове времени [Текст] / Х.У. Гумбрехт. –М.: Новое литературное обозрение, 2005. – С.386
7. Данилова И.Е. Итальянский город XV века: реальность, миф, образ. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 129 л.
8. Загребельний П.А. Диво: Роман. – К.: Дніпро, 1982. – 623 с.
9. Загребельний П.А. Євпраксія //Загребельний П.А. Твори у 6 т. – Т.4. – К.: Дніпро, 1980. – с. 5 – 269
10. Загребельний П.А. Смерть у Києві // Загребельний П.А. Твори у 6 т. – Т.3. – К.: Дніпро, 1980. – с. 5 – 430
11. Історія української культури / За заг. ред. І.Крип'якевича. Т.1. – К. 2001. – 656 с.
12. Карповець М. Місто як світ людського буття: монографія / М. Карповець. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – 258 с.
13. Марков Б.В. Храм и рынок. Человек в пространстве. – СПб: Алетейя. – 1999. – 296 с.
14. Образ міста в контексті історії, філософії, культури: Кієвознавчі читання. – К.: ПАРАПАН, 2005. – 200 с.
15. Санакоєва Н.Д. Еволюція етнопсихологічної концепції особистості у прозі П. Загребельного: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Н.Д. Санакоєва; Дніпропетр. нац. ун-т.– Д., 2006. – 20 с.
16. Толочко П. Древнерусский феодальный город. – К., 1989. – С. 164
17. Фоменко В. Г. Українська урбаністична проза ХХ століття: еволюція, проблематика, поетика: дис. доктора філол. наук: (10.01.01 – українська література). – К.: 2008. – 245 с.
18. Хейзинга Й. Осень Средневековья. Соч. в 3-х тт. Т. 1. – М.: Издательская группа «Прогресс» – «Культура», 1995. – 416 с.
19. Ястребицкая А.Л. Средневековая культура и город в новой исторической науке. М.: 1995. – 416 с.
20. Kristaller W. Die zentralen Orte in Süddeutschland / Kristaller W. // Eine ökonomisch-geographische Untersuchung über die Gesetzmäßigkeit der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischer Funktion. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1980; (Repr. d. Ausg. Jena 1933)
21. Trenkle Friedrich Die Stadt zwischen Mittelalter und Neuzeit am Beispiel von Florenz // Journal of New Frontiers in Spatial Concepts KIT Scientific Publishing. – Volume 3(2011). – S. 27– 39

REFERENCES

1. Amin E., Trift N. Intelligibility of the daily city. Translated from English by S. Bankovsky / Amin Esh, Trift Nayhel' // Lohos. – 2002. – No. 3 (34). – P. 1 – 25
2. Barlett R. The making of Europe. Conquest, colonization and cultural change. 950.–1350. – 2007.–432 p.
3. Vermenych Ya. Historical urbanistics in Ukraine: the theory of city studies and the methodology of chronology. - K.: Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2011. – 306 p.
4. Vozniak T. The phenomenon of the city [Electronic resource]. – Available at: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/misto/phenomen_mista.htm
5. Hlazychev V. L. Changes in the city's culture: problems and paradoxes [Electronic resource] [Text] / V. L. Hlazychev. – Available at: http://www.glazychev.ru/habitations&cities/1998_izmenenia_v_culture_goroda.htm
6. Humbrecht Kh.U. In 1926: on the island of time [Text] / Kh.U. Humbrecht. – M.: New literary review, 2005. – P.386
7. Danilova I.E. Italian city of the XV century: reality, myth, image. - Moscow: Rossiysk. State. Humanit. Univ., 2000. - 129 liters.
8. Zagrebelny P.A. Divo: Roman.– K.: Dnipro, 1982 – 623 p.
9. Zagrebelny PA Eupraxia Zagrebelnyj P.A. Works in 6 tons - T.4. - K.: Dnepr, 1980. - p. 5 - 269
10. Zagrebelny PA Death in Kiev // Zagrebelnyj P.A. Works in 6 t. - T.3. - K.: Dnepr, 1980. - p. 5 - 430
11. The history of Ukrainian culture / Under the general editorship of I. Krypjakovysh. Vol.1. – K. 2002. – 656 p.
12. Karpovets M. City as the world of human being: Monograph / M. Karpovets. – Ostroh: Publishing House of the National University «Ostroh Academy», 2014. – 258 p.
13. Markov B.V. Temple and market. Man in space. - St. Petersburg: Aleteya. - 1999. - 296 p.
14. The image of the city in the context of history, philosophy and culture: Kyiv reading. – K.: PARAPAN, 2005. – 200 p.
15. Sanakoyeva N.D. Evolution of the ethnopsychological concept of the personality in the prose of P. Zahrebelnyy: author's abstract of the candidate of philological sciences: 10.01.01 / N.D. Sanakoyeva; Dnipropetrovsk National University. – D, 2006. – 20 p.
16. Tolochko P. The Old Russian feudal city. – K., 1989. – P. 164
17. Fomenko V.G. Ukrainian urban prose of the twentieth century: evolution, problems, poetics: dissertation of the doctor of philological sciences: (10.01.01 – Ukrainian literature). – K.: 2008. – 245 p.
18. Heisinga J. Autumn of the Middle Ages. Works in 3 volumes. Vol. 1. – M.: Publishing group «Progress» – "Culture", 1995. – 416 p.
19. Yastrebitskaya A.L. Medieval culture and the city in a new historical science. M.: 1995. – 416 p.

Binarity "the centre - the outskirts": a medieval city in the oeuvres of Pavlo Zahrebelnyy

T. V. Litvynchuk

Annotation. The article is devoted to the study of the functioning of the binarium "the center - the outskirts" of the medieval city in the historical novels of P. Zagrebelny. On the example of the triad, the "castle-temple-market" (according to B. Markov) is emphasized as the actual / conditional delimitation of urban space from the outskirts, which results in their sociocultural diversity, the difference in economic structure, religious consciousness, etc. and also their coexistence. Some unique principles of perception and reproduction of urban reality in the writings of the author, which are inherent in the Old Russian consciousness and are different from the traditional ones for the world culture, are determined.

Keywords: *medieval city, P. Zagrebelny, binary, center - outskirts, interdisciplinary.*

Бинарность «центр – окраина»: средневековый город в творчестве Павла Загребельного

Т. В. Литвинчук

Анотация. Статья посвящена изучению функционирования бинарности «центр – окраина» средневекового города в исторических романах П. Загребельного. На примере триады «замок – храм – рынок» подчеркивается как фактическое/ условное разграничение городского пространства от окраин, последствием которого является их социокультурная разношаровость, отличие экономической структуры, религиозного сознания и т.д. так и их сосуществованием. Определены отдельные уникальные принципы восприятия и воспроизведения городской действительности в произведениях автора, которые свойственны давнерусскому сознанию и отличаются от традиционных для мировой культуры.

Ключевые слова: *средневековый город, П. Загребельный, бинарность, центр – окраина, междисциплинарность.*